

reasonably. The proposal and scientific recommendations for improving its functioning are shown. To simplify the working conditions in the fishing industry and attract additional investment in the industry proposed to create the State register of fishery water bodies, to provide information about the reservoir and the possibility of their use in modern conditions.

Keywords: demand, supply, market fish, fish products, wholesale market of fish, water body, the registry, the state

УДК: 338.5:631

ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ

Ю. А. ДЯЧЕНКО, аспірант*
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*
e-mail: julia281192@mail.ru

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти процесу ціноутворення на продукцію сільського господарства. Відзначено, що проблема ціноутворення є ключовою у забезпеченні ефективного функціонування сільського господарства.

Проаналізовано останні дослідження та публікації видатних вчених-економістів. Застосовано методи узагальнення, порівняння, аналізу і синтезу, аналогії та абстрагування для розкриття поняття «ціна». Теорію, методiku й практику ціноутворення на продукцію сільського господарства досліджено з використанням методів спостереження, узагальнення та порівняння. Графічний метод використано для наочного відображення й схематичного подання матеріалів дослідження; методи математичної статистики – для аналізу цін на сільськогосподарську продукцію за останні роки.

Розкрито поняття ціни як економічної категорії. Наведено послідовні етапи процесу ціноутворення. Охарактеризовано основні чинники ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. Проаналізовано сучасний рівень цін аграрного ринку. Проаналізовано ціни реалізації основних видів продукції рослинництва. Досліджено динаміку індексів цін реалізації сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: ціна, ціноутворення, чинники ціноутворення, етапи ціноутворення, цінова політика, ринок сільськогосподарської продукції

*Науковий керівник – доктор економічних наук, професор І. В. Охріменко

Актуальність. Проблема ціноутворення є ключовою в забезпеченні ефективного функціонування сільського господарства й завжди гостро стояла в нашій країні. Ціна має суттєвий вплив як на виробника – з позиції можливості отримання прибутку, так і на споживача – як стимул вигідно придбати товар [3, с. 54]. Від рівня цін залежить конкурентоспроможність аграрної продукції на ринку та кінцеві результати діяльності товаровиробників. На сьогодні процес ціноутворення в агропромисловому комплексі України має проблемний характер. Диспаритет цін, нееластичність попиту на сільськогосподарську продукцію, сезонність виробництва та залежність від природних умов, стрімке коливання курсу валют і відповідні зміни в собівартості продукції потребують ретельного та виваженого підходу до формування цін. Тому, з огляду на це, постає питання вирішення задачі оптимізації системи ціноутворення на продукцію агропромислового комплексу в цілому та окремих його галузей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання ціноутворення на продукцію аграрного виробництва знайшли своє відбиття у наукових працях таких відомих вчених-економістів, як Л. І. Антошкіна, В. Г. Андрійчук, К. В. Кравець, О. Є. Мазур, Я. В. Литвиненко, П. Т. Саблук, С. А. Стасіневич, Л. О. Шкварчук, Н. О. Шквиря, О. М. Шпичак та ін. Однак ряд питань, що стосуються особливостей ціноутворення в сучасних ринкових умовах та зміни цін на основні види сільськогосподарської продукції потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні особливості ціноутворення на продукцію сільського господарства. Проаналізувати цінову політику аграрного сектору.

Матеріали і методи дослідження. Для розкриття сутності й змісту поняття «ціна» та її складових було застосовано методи узагальнення, порівняння, аналізу і синтезу, аналогії та абстрагування. Теорія, методика та практика ціноутворення на продукцію сільського господарства досліджена з використанням методів спостереження, узагальнення й порівняння. Графічний метод використано для наочного відображення й схематичного подання матеріалів дослідження; методи математичної статистики – для аналізу цін на сільськогосподарську продукцію за останні роки.

Результати дослідження та їх обговорення. У нинішніх умовах визначну роль у розвитку сільського господарства відіграють нові технології та якісні виробничі ресурси. Сучасна система цін не забезпечує високоприбуткового функціонування сільськогосподарського виробництва. Причиною цього стали нещодавні зміни економічної та політичної ситуації в країні. Стрімко зростають ціни на виробничі ресурси, зокрема на паливно-мастильні матеріали, насіння та посадковий матеріал, добрива та засоби захисту рослин. На нашу думку, це було зумовлено, насамперед, швидким зростанням курсу основних іноземних валют по відношенню до гривні порівняно з минулими роками.

Ціна та ціноутворення є ключовими елементами ринкової економіки. Існує кілька трактувань ціни як економічної категорії, зокрема:

1. Ціна – грошовий вираз вартості товару. Це означає, що в основі ціни лежать затрати праці на виготовлений товар.

2. Ціна – грошове вираження цінності, яка потенційно може задовольнити конкретну потребу споживача. Інакше кажучи, ціна – сума всіх витрат покупця, прямо чи непрямо пов'язаних з придбанням товару [1, с. 10–11].

Розроблення цінової політики і розрахунок ціни на товар потребують послідовного проходження ряду етапів [4, с. 22] (рис. 1).

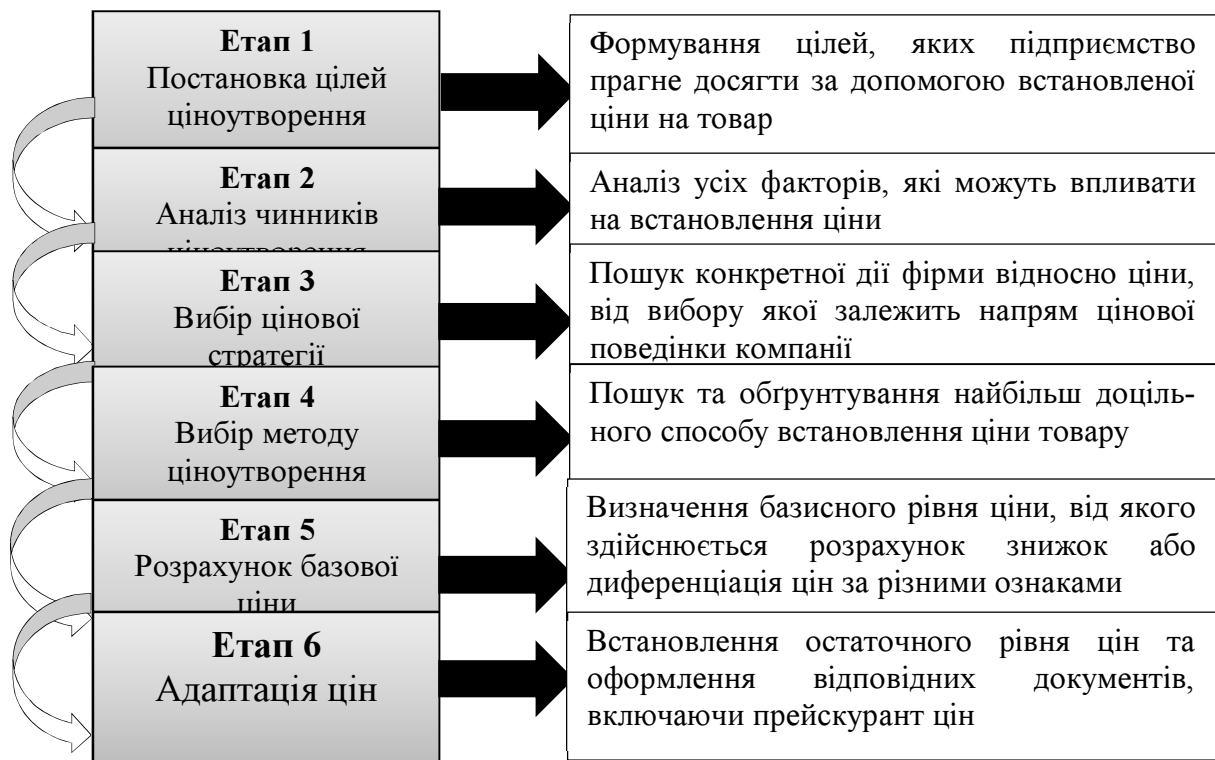

Рис.1. Етапи процесу ціноутворення

Чинники ціноутворення – рушійні сили, суттєві обставини, які здійснюють вирішальний вплив на формування цін. Чинники ціноутворення умовно поділяють на дві основні категорії: внутрішні (піддаються контролю з боку підприємства) та зовнішні (непідконтрольні підприємству) (рис. 2) [1, с. 28].

Зовнішні чинники ціноутворення охоплюють різні аспекти функціонування ринкової системи. Кожне підприємство намагається, наскільки це можливо, розширити за допомогою цінової політики свій ринок збуту чи хоча б утримати його. Підприємство повинно також мати основні відомості щодо товару, зокрема про:

- характер потреби в товарі й цінову еластичність попиту на нього, включаючи перехресну еластичність;
- тривалість використання продукту;
- залежність попиту від сезону тощо.

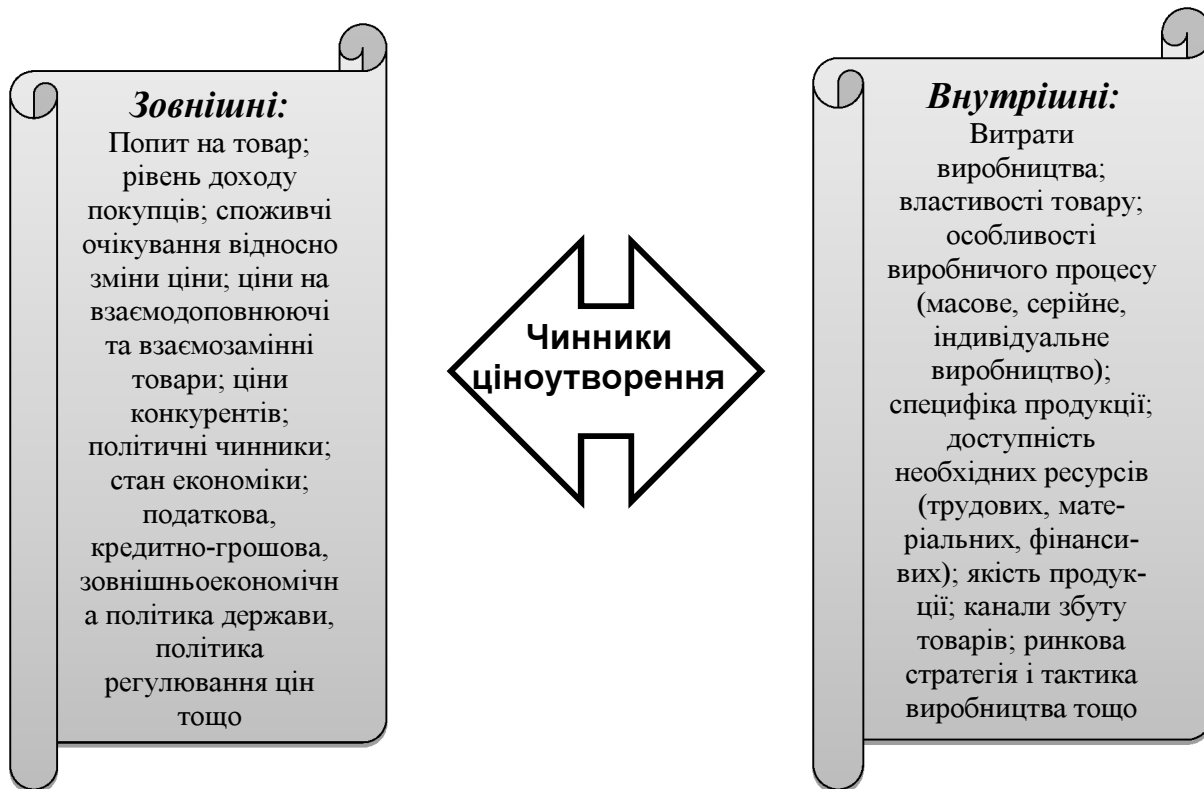

Рис. 2. Чинники ціноутворення

Внутрішні чинники безпосередньо пов'язані з діяльністю підприємства. Найбільш важливим із цих чинників є витрати виробництва, тому при встановленні ціни необхідно зіставляти рівень витрат з можливістю їх покриття. Діяльність підприємства залежить від ступеня покриття не тільки поточних витрат, але й витрат, пов'язаних із капітальними вкладеннями, розрахованими за тривалий період часу [1, с. 29].

1. Середні ціни реалізації основних видів продукції рослинництва (сільськогосподарські підприємства; грн за 1 т)*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 у % до 2010
Зернові культури	1120,9	1374,2	1547,1	1299,8	1801,4	2912,1	259,8
Олійні культури	2942,6	3312,0	3584,0	3087,5	4062,8	7531,5	255,9
Цукрові буряки	478,5	516,0	426,8	397,8	494,2	788,6	164,8
Картопля	2131,0	2032,8	1139,6	1860,9	2173,6	2436,3	114,3
Овочі	2551,6	2139,1	1956,6	2354,0	2514,3	3903,4	153
Плоди та ягоди	2419,8	3175,9	2707,1	3010,8	2429,1	5894,5	243,6
Виноград	3638,2	3571,1	3963,2	3729,8	3303,9	6450,3	177,3
Баштанні культури	311,3	555,4	944,2	587,7	1119,7	1059,2	340,3

*Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики за відповідні роки [2].

На сьогодні наша держава намагається проводити виважену цінову політику поступової лібералізації цін. Це є курсом наближення України до

передових країн, які мають статус держав з великим досвідом ринкової економіки. Такий принцип має використовуватися для забезпечення цінового паритету на продукцію сільського господарства та засоби виробництва, що надходять у цю галузь від промисловості [6, с. 8].

Ціна є основним фактором, який пов'язує виробника та споживача і значною мірою впливає на розвиток галузі. Останнім часом багато товаровиробників намагаються зменшити витрати на виробництво продукції сільського господарства, зокрема в галузі рослинництва. Це пов'язано з нестабільною ціною ситуацією на ринку, унаслідок чого, товаровиробники опиняються у скрутному становищі, через неможливість спрогнозувати ціну на продукцію. Упродовж останніх років, у зв'язку з економічною та політичною ситуацією в Україні, можна спостерігати достатньо високу динаміку цін на сільськогосподарську продукцію, зокрема в галузі рослинництва. Про це свідчать дані Державної служби статистики України.

Аналізуючи вищенаведені дані можна зробити висновок, що найбільше підвищення цін спостерігається на баштанні, зернові та олійні культури, плоди та ягоди, а найменше в ціні зросла картопля. Протягом двох останніх років значно підвищилися ціни на зернові та олійні культури. Варто зазначити, що у 2015 р., порівняно з попереднім роком, ціна реалізації зернових та олійних культур зросла більше, ніж у півтора рази. Це спричинили несприятливі погодні умови, а саме: засуха, у зв'язку з чим, значно знизилася врожайність культур і, відповідно, знизилася пропозиція на дану продукцію, а отже, зросли попит та ціна на даний товар.

Також основною причиною підвищення закупівельних цін у виробників є значний стрибок курсу іноземних валют, оскільки всі експортно-імпортні операції здійснюються в іноземній валюті. Але, можна зробити висновок, що в доларовому еквіваленті ціни на сільськогосподарську продукцію України суттєво знизилися (з 162,5 \$ за 1 т в 2013 р до 116,4 \$ за 1 т в 2015 р.). Значно зросла собівартість продукції рослинництва, оскільки підвищилися ціни на дизельне паливо, мінеральні добрива, посівний та посадковий матеріал і засоби захисту рослин, які є найбільшими статтями витрат у вирощуванні даної продукції.

Але, незважаючи на суттєве підвищення цін реалізації продукції, аграрні підприємства не мають можливості повною мірою забезпечити виробничий процес необхідними матеріально-технічними засобами. Так, за даними ТОВ «ТЕХНОТОРГ», для придбання трактора МТЗ 892, який у 2010 р. коштував 150 000 грн (18 750 \$), виробникам аграрної продукції потрібно було продати 133,8 т зернових, у 2013 р. – вартість трактора становила 159 000 грн (19 875 \$), що еквівалентно 122,3 т зерна, а от у 2015 р. спостерігається протилежна ситуація. У зв'язку зі стрімким зростанням курсу долара, вартість такого трактора підвищується до 500 000 грн (20 000 \$) і виробникам сільськогосподарської продукції для купівлі аналогічного трактора треба продати 171,7 т зернових.

Отже, спостерігаємо, що на даний вид сільськогосподарської техніки ціни в доларовому еквіваленті залишаються практично на однаковому рівні, але у зв'язку з нестабільною економічною ситуацією і значним

стрибком іноземної валюти, ціни на сільськогосподарську техніку суттєво зросли в національній валюті, але на ринку зернових дана тенденція не простежується, оскільки в 2013 р. середня ціна на зернові становила 162,5 \$ за 1 т, а в 2015 р. – 116,5 \$ за 1 т.

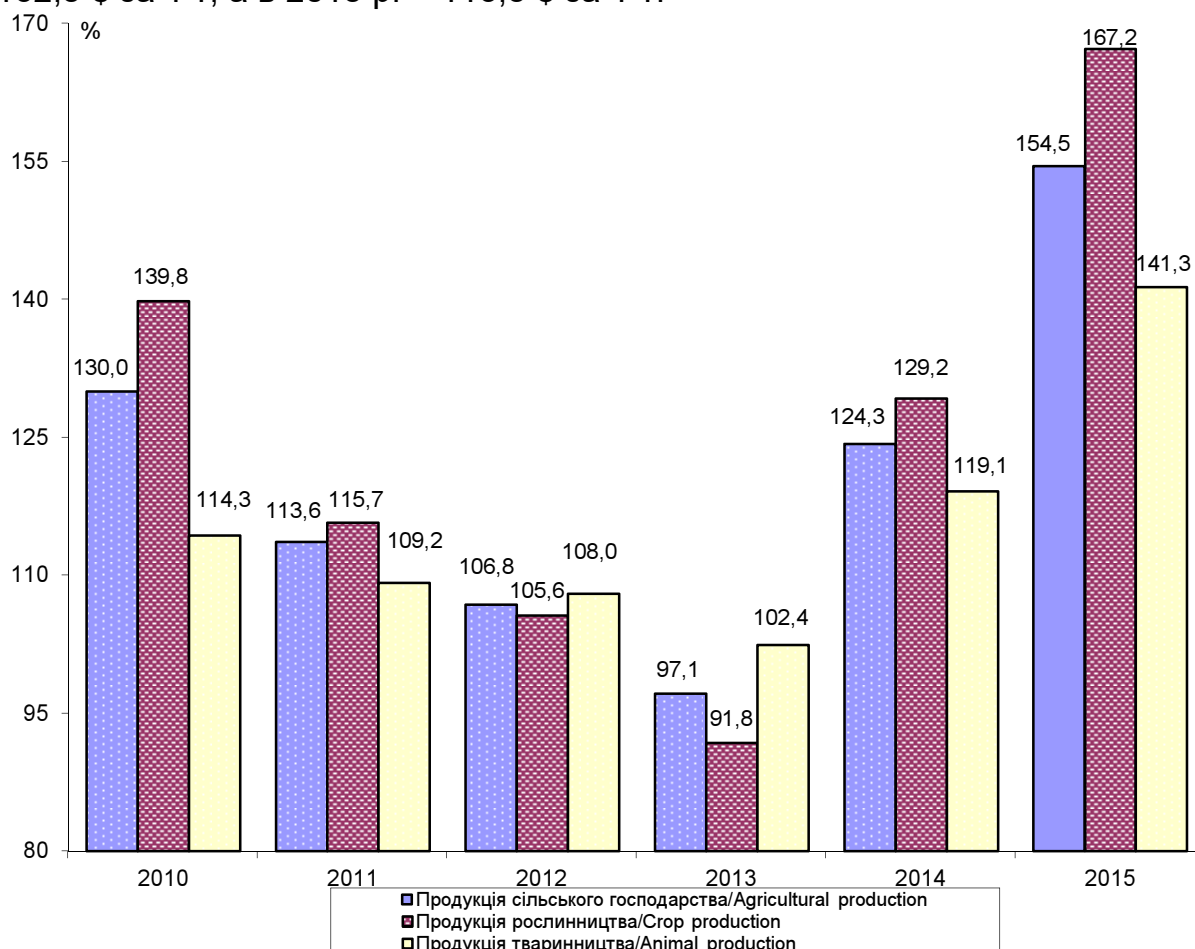

Рис. 3. Динаміка індексів цін реалізації сільськогосподарської продукції (сільськогосподарські підприємства; до попереднього року), %

Проаналізувавши вищенаведену динаміку можна помітити незначне зниження індексів цін, починаючи з 2011 р., по відношенню до попередніх років. Подібну динаміку спостерігаємо до 2013 року. У цьому році ціни реалізації є нижчими від попереднього року. На нашу думку, це було пов'язано зі сприятливими погодними умовами та, відповідно, високою врожайністю сільськогосподарських культур. А оскільки пропозиція збільшилася, то спостерігалася тенденція ринку покупця, а отже, зменшення рівня закупівельних цін. Протилежна ситуація простежується в наступних 2014 та 2015 роках, оскільки зростають витрати на виробництво продукції та знижується врожайність і, відповідно, виробництво продукції рослинництва. Тому індекс ціни реалізації продукції рослинництва в 2015 р. досягає 167,2% у відношенні до попереднього року.

Так, динаміці цін на сільськогосподарську продукцію, зокрема галузі рослинництва, характерний сезонний фактор: як унаслідок сезонності вироб-

ництва, так і сезонності споживання. У період масової переробки сировини – це липень – жовтень, особливо серпень – вересень, коли функціонування галузі досягає пікового стану – над збором врожаю, збутом та переробкою працює найбільша кількість підприємств, у результаті значного зростання пропозиції продукції, ціни на ринку низькі. Свого піку ціна досягає в лютому, а далі має тенденцію до незначного зниження.

2. Зміни цін у 2015–2016 роках (за даними ТОВ СП НІБУЛОН)*

	Пшениця 3 класу	Ячмінь	Кукурудза	Соя
Липень 2016	4000	3650	4700	-
Червень 2016	4130	3780	4950	-
Травень 2016	4350	3800	5000	-
Квітень 2016	4530	3800	4580	-
Березень 2016	4380	3800	4380	9900
Лютий 2016	4480	4100	4430	1000
Січень 2016	3975	3670	3750	9500
Грудень 2015	3800	3570	3400	9100
Листопад 2015	4000	3750	3570	9350
Жовтень 2015	3700	3600	3400	8650
Вересень 2015	3300	3400	3070	8300
Серпень 2015	3200	3250	3120	8300

*Джерело: сформовано автором за даними ТОВ СП НІБУЛОН[9].

У ринковій системі господарювання основним завданням усіх суб'єктів економічної діяльності є отримання прибутку в максимальному розмірі за оптимальних витрат [5, с. 212].

При ринковому ціноутворенні реальний процес формування цін відбувається не на виробництві, не на підприємстві, а у сфері реалізації продукції, тобто на ринку під дією попиту і пропозиції, товарно-грошових відносин. Ціна товару та його користь проходять перевірку ринком і остаточно формуються на ринку [7, с. 14].

Варто зазначити, що внутрішні ціни реалізації сільськогосподарської продукції в Україні хоч і мають тенденцію до зростання, але все ще суттєво відстають від світового рівня цін [8, с. 273].

Таким чином, однією з основних проблем розвитку аграрного сектору залишається розвиток інфраструктури аграрного ринку та неможливість повноцінного і якісного забезпечення матеріально-технічними засобами. Через відсутність організованого аграрного ринку та ефективної державної підтримки процесу ціноутворення, кон'юнктура щомісячних обсягів продажу сільськогосподарської продукції в Україні коливається більше, ніж у країнах із цивілізованим ринком. З метою удосконалення ринкової інфраструктури активними елементами аграрного ринку мають стати: біржі, аукціони, торгові дома та інші інститути оптового ринку, на яких формуються об'єктивні ціни й умови продажу продукції.

Висновки і перспективи. Отже, основними чинниками, що найбільш суттєво впливають на процес ціноутворення на сільськогосподарську

продукцію, є такі: висока витратність виробництва продукції сільського господарства, сезонне коливання цін, залежність від погодних умов, значна диференціація цін залежно від каналу й місця реалізації продукції та значна складність прогнозування собівартості продукції та майбутньої ціни на неї до моменту її фактичного виробництва.

Удосконалення механізму регулювання ціноутворення сприятиме збільшенню обсягів виробництва й підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Список літератури

1. Антошкіна Л. І. Ціноутворення та управління ціновою політикою : підруч. / Л. І. Антошкіна, Н. П. Скригун, Л. Г. Цимбалюк. – Донецьк : Юго-Восток, 2011. – 322 с.
2. Державна служба статистики України. Статистичний збірник. Індекси цін виробників за 2015 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Кравець К. В. Особливості ціноутворення сільськогосподарської продукції / К. В. Кравець // Економічний аналіз : зб. наук. праць / редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. ; Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль : Економічна думка, 2014. – Т. 15. – № 3. – С. 52–56.
4. Мазур О. Є. Ринкове ціноутворення : навч. посіб. / О. Є. Мазур. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 480 с.
5. Саблук П. Т. Ціна — запорука ефективності сільськогосподарського виробництва / П. Т. Саблук // Вісник економічної науки України. – 2010. – № 2 (18). – С. 212–213.
6. Стасіневич С. А. Ціноутворення на біржовому ринку : навч. посіб. / С. А. Стасіневич. – К. : КОМПРИНТ, 2015. – 111 с.
7. Шкварчук Л. О. / Ціни і ціноутворення : навч. посіб. / Л. О. Шкварчук. – 3-тє вид., виправл. – К. : Кондор, 2005. – 214 с.
8. Шквиря Н. О. Особливості ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції / Н. О. Шквиря // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2014. – № 1 (25). – С. 272–275.
9. ТОВ СП НІБУЛОН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nibulon.com/data/zakupivlya-silgospprodukcii/istoriya-cin.html>

References

1. Antoshkina, L. I., Skryhun, N. P., Tsymbalyuk, L. H. (2011). Tsinoutvorenniya ta upravlinnya tsinovoyu politykoyu [Pricing and pricing policy management]. Donetsk: Yugo-Vostok, 322.
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. Indeksy tsin vyrobnykiv za 2015 rik. [State Statistics Committee of Ukraine. Indexes of producer prices by 2015]. – Available by: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Kravets', K. V. (2014). Osoblyvosti tsinoutvorenniya sil's'kohospodars'koyi produktsiyi [Features pricing of agricultural products] Ternopil National economic university. Ternopil'. Ekonomichna dumka, 15 (3), 52–56.
4. Mazur, O. Ye. (2012). Rynkove tsinoutvorenniya [Market pricing] Tsentr uchbovoyi literatury, 480.

5. Sabluk, P. T. (2010). Tsina — zaporuka efektyvnosti sil's'kohospodars'koho vyrobnytstva [Price – guarantee the efficiency of agricultural production] Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrainy, 2 (18), 212–213.
6. Stasinevych, S. A. (2015). Tsinoutvorenniya na birzhovomu rynku [Pricing at exchange market]. KOMPRYNT, 111.
7. Shkvarchuk, L. O. (2005). Tsiny i tsinoutvorenniya [Prices and pricing]. Kondor, 214.
8. Shkvyrya, N. O. (2014). Osoblyvosti tsinoutvorenniya na rynku sil's'kohospodars'koyi produktsiyi [Features pricing of agricultural market]. Tavriya State Agrotechnological University, 1 (25), 272–275.
9. NIBULON. Available at: <http://www.nibulon.com/data/zakupivlya-silgospprodukcii/istoriya-cin.html>.

ОСОБЕННОСТИ ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННУЮ ПРОДУКЦИЮ

Ю. А. Дяченко

Аннотация. Рассмотрены теоретические аспекты процесса ценообразования на продукцию сельского хозяйства. Отмечено, что проблема ценообразования является ключевой в обеспечении эффективного функционирования сельского хозяйства.

Проанализированы последние исследования и публикации выдающихся ученых-экономистов. Применены методы обобщения, сравнения, анализа и синтеза, аналогии и абстрагирования для раскрытия понятия «цена». Теория, методика и практика ценообразования на продукцию сельского хозяйства исследована с использованием методов наблюдения, обобщения и сравнения. Графический метод использован для наглядного отображения и схематического представления материалов исследования; методы математической статистики – для анализа цен на сельскохозяйственную продукцию за последние годы.

Раскрыто понятие цены как экономической категории. Приведены последовательные этапы процесса ценообразования. Охарактеризованы основные факторы ценообразования на сельскохозяйственную продукцию. Проанализирован современный уровень цен на сельскохозяйственную продукцию. Проанализированы цены реализации основных видов продукции растениеводства. Исследована динамика индексов цен реализации сельскохозяйственной продукции. Исследованы годовые изменения цен на продукцию растениеводства.

Ключевые слов: цена, ценообразование, ценовая политика, факторы ценообразования, этапы ценообразования, рынок сельскохозяйственной продукции

FEATURES OF PRICING FOR AGRICULTURAL PRODUCTS

J. A. Diachenko

Abstract. In the article the theoretical aspects of prices process for agricultural products are considered. Investigated that problem of pricing is key of ensuring the effective functioning of agriculture.

The recent research and publications of prominent scientists and economists was analysis. The method of synthesis, comparison, analysis and synthesis, analogy and abstraction to disclose the concept of "price" was applied. Theory, methodology and pricing practices for agricultural products investigated using the methods of observation, synthesis and comparison. Graphical method used for visual display and schematic presentation materials research; methods of mathematical statistics – for the analysis of agricultural prices in recent years.

The concept of price as an economic category is disclosed. Successive stages of the pricing process are characterized. The main factors of pricing for agricultural products are characterized. The current price level of agricultural market was analysis. Selling prices of major products plant are analyzed. The dynamics of price indices of agricultural products are investigated. The annual price fluctuations in the crop were investigated.

Keywords: price, pricing, pricing policy, pricing factors, pricing stages, the market of agricultural products

УДК: 006.3:631.1

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

О. Б. ЖАРІКОВА,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри банківської справи

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

e-mail: Ele0309@ukr.net

Б. Х. ПІСКІН,

кандидат технічних наук, доцент кафедри сільського господарства,

технології сільськогосподарського машинобудування та інженерії

Харран Університет, Туреччина

Анотація. Визначено основні напрями стратегії розвитку аграрних підприємств відповідно до європейських стандартів. Вказано основні напрями майбутньої реформи. Із запровадженням в Україні орендних відносин, майже всі аграрні підприємства, які обробляють земельні ділянки сільськогосподарського призначення, користуються ними на правах оренди, а тому постає актуальне питання оцінки вартості права оренди. Розрахунки здійснено відповідно до європейських стандар-